

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Time

Emne:

Bygdelag: Grønna bygda

Oppskr. av: Torvald Undheim

Gard: Taksdal

(adresse): Undheim

G.nr. 44 Br.nr. 10

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. *ja*

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

eg er 85 år. Uer vert bonde, mi folgermann.

SVAR

A. Fødselen.

1. ja.

2. Dei kjem for det meiste enkeltvis

3. Nei, ikkje i almindelighet

4. Uer er ikkje nokon fast regel. Det var dei nærastjelle, som kom først med penge = mat. Var det t. d. mor til barnekona kom ho så snart ho fekk greie på fødselen.

5. Dei gjekk ikkje meir en ein gong.

6. I gamle dagar før 1880 åra, var det almindelig at barnekonene fekk kringlerodde d. v. s. kringla brote meri kott röt melk.

Frå 1880 åra til rundt hundrears skjette var det helst grønt av guse slag og gjerne eit rosinbrød eller røykter havring attåt. Frå sistnemnte tid til omkring 1930 var det avistkerispa eller avistkegrønt, som domminerte pengjarnaten, gjerne med tilleg. av guse finare bakverk. Så er det bløt = kagen som er i vinden og som tilleg gjerne eit kledesplagg til jengen eller ein penge gave til barnekona.

8. I eldre tid var det treamrer som bruktes når det var kringlerodde, til avistkerispen

bruktas blikkspand, til graut var det steinløifat eller steinløif terrin og til bløtkaken glassfat.

9. Her på berget kaller me det "penngjamat".
10. Som reglet var det kona sjölv som gikk med penngjamat, men hvis ho, av ymse grunner, ikkje sjölv kunne gå sende ho ei dotter eller sjölvemannen.
11. Det var ikkje vanlig at mannen var med, men hvis dei budde lenger borte, og var nærskjölle, var mannen med og dei kjyede med heilidaning i gamle tider no med bil.
12. Dei vert altiv traktet med mat, helst med ^{det} kaffi og tilbehör, og så får dei gjerne smaka på penngjamat som andre var kommet med.
13. Her kalla me det "at gå med penngjamat".
14. Okei
15. I gamle dager gjekk dei berre til gift mödre med penngjamat. Så kan det trøffa at dei går til ugifti au. Dei ugifti mödre og heimen hennes, ser helst at ingen kjem.
- 16-17-18 Sjå nr 6.
19. Ja, det er berre faddrene som er med.
20. Her seie me barsöl.
21. Faddrene hadde med sending av ymse stög. Her er ingen bestemt regel eller spiresedel.
22. Ulovedpersonen av faddrene var ho som bar barnet til døpen og det var ho som alltid hadde sending. Dei andre faddrene var til dels ugift ungdom og dei ^{hadde} ikkje sending i matveier, dei gav gjerne ei sølvsej i fadder gave

23. Start fest er barsøl-kalaset som det
altis har vært.

B. Fødsels dag

24. Kvi. Den skikkus (eller isdrikken som eg
vil kalla da) er ikkje gammel her i Brin-
en. Den begynte på smått for ca. 30 år
siden; men den er ålment nå.

25. Feiring av årsmålsdag for vokalene, begynner
* almindelig når vedkommende er 50 år,
og forsetter hver 10 år til 70, og på videre
hver femte år til 90, og gjerne videre hvert
år til endes.

26. Som regel blir ingen særskilt bedt.

Under famelie spalten i lokalavisen blir
der av ein eller anden "anonym" meldt, at
N. N. fylder år.

27. Dei som møter og dei nærstyggle gir i
almindelig ein gave av puse slag, og dei
kjenninger og vener, som ikkje møter,
og vil utpda jubelanten, sender eit løk-
ønsknings Telegram eller blommar.

28. Kvi, som før nemnt var her ikkje år-
måls kalas i eldre tid

29. Beretning er helst kaffi, smørbrød og
kaker, og gjerne middag når det skal vere
riktig godt.

C. Konfirmasjon.

30. Her var ikkje Konfirmasjons selskap
så langt eg kan huske eller høvert tale
om. Konfirmanten fekk som regel
nye klær av heima laga ty, og maten
var som en vanlig søndag. Det sine
festlige var, da me ei rekstid for
Konfirmasjonsdagen, gikk til prestens
med "foræringens" ein penge gave, da

4.
vart me beverta, av prestfruen, med sjokolade og røkketkauring. Denne skikk med at gå til presten med "foraring" vart slutt kring 1890 åra.

31. Runt 1930 begynte dei rundt her med "galakaben". Nå hev det utartet seg til stor kalas med mang innbedne gjester, og bevertning som til bryllup. Dagen etter skal alle som hev sent gratulasjonskort eller ant innbeast og bevertes

32. Her er ikkje nokon fast regel kven som skal innbeas. Det er nå først og fremst dei nærast kjælefolk, venner og naboer, sjelden blir lærer og prest innbedne

33. Ja.

34. Ja. det er berre dei innbedne som gir gaver.

35. Her er ikkje nokon bestemte retter, som skal serveres den dagen.

D. Bryllup.

36. Nei. Ikkje her i bygda

37. I eldre tid, intil 1880 åra, var det mykje foraldren som fekk istand forlovelse og giftemål, d. v. s. "sjå det bedde". Det var økonomien, og posisjonen i samfundet som då gjalt. Det var helst berre for døtrene dei vart brukt, "skal one seia tvang". Guttene var ikkje på greie å tvinga. Nå høiere one ikkje noko om slike tvangsskikk. det går demokratisk og fritt. Når dei nå forlovar seg kjem det i lokal pressen, så åtmenta for greie på det.

38. a. Uoved, middag var, morgen, middag og kveldsmat.

b. Når gjestene kom bryllupsdagen, fikk dei først en dram og öl, og på Kaffi lefsa og game og anna fint bakverk før dei reiste til Kjøyka. Når dei kom att fikk dei middag av gense Kjödrettar. "Deser" viste one ikkje om i gamle dage. Til kveld var det sjokolade eller kaffi, lefsa, game og anna bakverk.

Bryllupskvelden kom jentene fra gran-
nalagje med mjölk, som skulle vara til
graut neste dag, og dei vart bevertet med
Kaffi og anna gott. Dei var verande med
i bryllupslagje til langt uti dei små
timer, og var med i dans, leik og an-
na mors. Vart gjeste svoltna fram på
natta, gikk dei berre opp til festsko-
mo og ho viste altis räs ä finna noko
bata i

c. ja. Andre dagen "Gravidadagen" vart
der servert graut av genselag og smat-
kjöd, helst av Kalv.

d. Fredsdag "Reisedagen" var her ikkje nokon
faste regler eller sermons. Til mat vart
servert loivninger og rester av bryllups
maten.

39. Dei almindelige pendinger til bryllup
var smör og game eller lefsa og game.
Når dei sende klint lefsa rente dei
ikkje smör.

40 ja, smörut skulle stases iit. Somme
hadde eige smörform, som var fir-
kantet og iitkratet på gense vis, på

6
ei av tidene var navn og årstal. Dei
som ikkje hadde forms sette smørspiken
på en Talorken og Krota den ut. Det
var en Kunst å Rønna gjera det.

41. Kvi.

42. Her i Krinsen Kalla med det „reidsla“
eller „sanding“

43. Reitala tog gjestene med seg når dei
kom bryllupsdagen. Dei som hadde nær
kom gjerne bryllups aftan med reitala,
og då helst eit av fameliens som ikkje
skulle vara med i verket, og dei vart
traktert på beste måte. og dei fekk også
med seg „attlegget“ eller „ilegget“, som one
kalla den „smakke biten“, som vart sent
med heim.

44. „Loftskåna“ Kallas her, ho som stelte
med maten, sientatt middags maten, og det
var ho som også gjorde med heimsending
av attlegget.

47. Kvi. Tridages bryllup slutta Kring
1890 åra. Det siste og minnest var 1894.
Så helt det på med 2 dagers Til første
verdens Krig. Så er det herre efter mid-
dags bryllup

48. Kvi, histie ikkje her i Krinsen.

49. Det hender at dei reiser Til Skrivaren
og vert barmhjertig velt, men det er sjelden

50. Det vert nok ikkje mange gaver dei
får, som ikkje held bryllup.

51. Kvi ikkje Kvart år. Første gangen
er 25 årsdagen „Løvbryllup“, 50 årsdagen
„Gullbryllup“ „60 årsdagen „Diamantbryllup“
og 65 års „Jernbryllup“ og lever dei
isammen i 70 Kallas det „Steinbryllup“. Det
sist nemde her hent herre ein gang, som
er minnest.

51 b. Det var i 1920 åra at denne skikk på smått begynte her på landsbygda t. gravøl.

52. Til gravøl bad dei, som til bryllups, slekt, venner og grannar. I gamle dagar og inntil omkring 1920 åra, var det bedemannen som gikk rundt til kvar einstykkje og bad. Dei som kuddde alt for langt borte fekk kudd pr. brev.

I Kvar krins var der ein sær person som vart brøgt som bedemann, både til bryllup og gravøl, Han var ein for det meste Kjøgemester.

Etter 1920 blir alltid eit dødsfall bekjentgjort i avisene, og samtidig ber dei slekt, venner og grannar til gravferda.

53. Gravølet varte berre ein dag, og det var almindelig tre måltid

54. I gamle dage, før 1860, når gjesten kom, stod Kjøgemesteren i Løren og bydde kvar og ein en dram og ei kringla. Kva dei fekk til mat veit eg ikkje. Der var eit gammalt ordtykke om denne drammen. Når nokon spurte Korleis det stod til med den sjøkk, vart det gjerne svart: "Å, da ser helst ut til at one snart ska på dram og kringla". Etter foran nemnte tid og til nå er bevertningen slik: Når gjesten kommer, får dei reise til Kyrkjå, får dei kaffi, leisa og smørbrød. Når dei kjem att frå Kyrkjå får dei middagsmat av gruske slag, og får dei reise serveres kaffi og tilbehør. Alltid ved langbord.

55-56. Nei

57. Uor i bygda vert alltid gravølet lolt i heimtu

58. Sjå nr 43.

59-60-61 Stei

62. Fleire dager gravøl viit og så lerte om, herre det som er nemnt i nr 54. Så langt eg kan hukkse tilbake og til nåtid, er her ikkje stor forandring i formene. Skal eg nemna noko må det vera, at nå i den siste tio, er det ikkje alltid der er bevertning. Dette vert bekjentgjort i samsner med iunbedningene; men det er sjelden det hender.

63. Så langt eg kan hukkse her der ikkje vart brukt alkohol i gravøl

64. Stei, Tvertimod.

65. Sjå nr. 54

66. Sjå nr. 43

67. Stei ikke på landsbygden

68-69 Sjå nr. 54.

7. Noje fester

20. Stei

71. Marsdagen er noko ganske nytt, og her på vitt og veit er her ikkje mange som feirer den. Dei som feirer den gar alt i det stille og er enkel. Måra får kaffe på penge og plepp å stille med mat og anna den dagen. Tar gjerne ein gave av barna aie.

72. Farsdagen er enda nyere, og eg her ikkje høvrt nokon her på berje som her feiret den.

73. Det blir skrevet om den i avisene når dagen nærmer seg.